

แนวทางการร่วมกันอนุรักษ์และ รักษาพันธุ์นกที่ใกล้สูญพันธุ์

สถานภาพของนกในประเทศไทยจากสภาพภูมิประเทศที่ตั้งอยู่ในแถบโซนร้อน มีภูมิอากาศแบบร้อนชื้น แดบมรสุมและสภาพธรรมชาติอันหลากหลายต่างกันไปหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นเทือกเขาสูงทางเหนือที่ทอดตัวต่อเนื่อง มาจากเทือกเขาหิมาลัย พื้นที่ราบลุ่มแถบภาคกลางหรือป่าดงดิบชื้นทางภาคใต้จึงทำให้ประเทศไทยเป็นแหล่งอาศัยของนกนานาชนิด ทั้งที่เป็นนกประจำถิ่นและนกย้ายถิ่นที่อพยพเข้ามาหาหรือสร้างรังวางไข่ใน บางช่วงฤดูกาล ด้วยเหตุนี้จึงทำให้สำรวจพบนกในประเทศไทยประมาณ 1,000 ชนิด หรือราว 1 ใน 10 ของนกที่พบบนโลกทั้งหมด

ทุกวันนี้ยังคงมีรายงานการพบนกชนิดใหม่ในประเทศอยู่เกือบทุกปี แต่นั่นไม่ได้หมายความว่า สภาพธรรมชาติในประเทศไทยมีความอุดมสมบูรณ์ขึ้น จึงทำให้สามารถพบนกชนิดใหม่ได้เรื่อย ๆ แต่ที่เป็นเช่นนั้นเพราะว่า ในปัจจุบันคนไทยหันมาให้ความสนใจศึกษาและดูแลกันมากกว่าในอดีต จึงส่งผลให้มีโอกาสพบนกชนิดใหม่สูงขึ้นตามไปด้วย ขณะเดียวกันแม้จะมีนกชนิดใหม่เพิ่มมากขึ้นก็คงทดแทนกันไม่ได้กับปริมาณนกแต่ ละชนิดที่ลดจำนวนลง รวมทั้งนกอีกหลายชนิด

ที่สูญพันธุ์ไปแล้วจากธรรมชาติ หรือ IUCN ในปี พ.ศ. 2548 ได้จัดสถานภาพนกในเมืองไทยไว้ดังต่อไปนี้

นกที่อยู่ในสถานภาพถูกคุกคาม (near threatened) มี 89 ชนิด

นกที่อยู่ในสถานภาพมีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์ (vulnerable) มี 71 ชนิด

นกที่อยู่ในสถานภาพใกล้สูญพันธุ์ (endangered) มี 66 ชนิด

ข้อมูลไม่เพียงพอ (Data deficient) 9 ชนิด
นกเฉพาะถิ่น (Endemic species) 2 ชนิด

นกที่อยู่ในสถานภาพใกล้สูญพันธุ์อย่างยิ่ง (critical endangered) มี 43 ชนิด
นกที่สูญพันธุ์ไปแล้วจากธรรมชาติในประเทศไทย (Extinct) มี 5 ชนิด คือ

นกระเรียน นกระสาปากเหลือง นกช้อนหอยดำ นกช้อนหอยใหญ่ และนกพงหญ้า (อ้างอิงจาก Thailand Red data Birds : UNDP)

ภัยจากการล่าและทำลายถิ่นอาศัย เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้นกในประเทศไทยถูกคุกคามจนเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ นกที่อาศัยอยู่ตามพื้นที่ชุ่มน้ำและบริเวณชายฝั่งเป็นนกกลุ่มแรกที่ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง และสูญพันธุ์อันดับต้นๆ เนื่องจากสถานการณ์

บุกรุกพื้นที่ชุ่มน้ำในประเทศไทยดำเนินไปอย่างรุนแรง และยาวนานทำให้แหล่งอาหาร ถิ่นอาศัย และสร้างรังวางไข่ของนกเหล่านี้ถูกทำลายจนเปลี่ยนสภาพไป

นกอ้ายจั่ว นกกระทง นกกาบบัว นกตะกรุม เป็นตัวอย่างของนกน้ำขนาดใหญ่ที่เคยมีชุกชุม พบเห็นได้ทั่วไปตามท้องทุ่งภาคกลาง แต่จากการตกเป็นเป้ากระสุนของนกนักล่าได้ง่าย รวมทั้งขาดแหล่งน้ำให้หากิน และไม่มีต้นไม้ใหญ่ให้สร้างรังวางไข่ นกเหล่านี้จึงไม่อาจขยายพันธุ์ได้ ส่งผลให้ต้องลดจำนวนลงอย่างรวดเร็วจนใกล้สูญพันธุ์ เช่นเดียวกับนก

ที่อาศัยอยู่ตามป่าที่ราบต่ำ เช่น นกเด้าแล้วท้องดำ นกเงือกปากย่น นกเป่าใหญ่ ฯลฯ เพราะป่าไม้ประเภทนี้ถูกบุกรุกได้ง่าย จึงถูกทำลายเพื่อเปลี่ยนสภาพเป็นพื้นที่เกษตรกรรมและชุมชนจนเกือบหมดสิ้น การทำลายป่าไม้เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้นกในประเทศไทยจำนวนถึง 2 ใน 3 ต้องลดน้อยลงจนใกล้สูญพันธุ์

สถานการณ์ ที่ค่อนข้างวิกฤตสำหรับนกในประเทศไทยดังกล่าว ทำให้หลายฝ่ายได้มีการดำเนินงานเพื่ออนุรักษ์ และปกป้องนกเหล่านี้เอาไว้ ทั้งนี้ในประเทศไทยได้รับการอนุรักษ์ไว้ภายใต้พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองตามกฎหมาย โดยห้ามล่าหรือมีไว้ครอบครอง เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากทางราชการ และจัดให้นกเจ้าฟ้าหญิงสิรินธร

นกแล้วแล้วท้องดำ และนกกระเรียนเป็นสัตว์ป่าสงวน นอกจากนี้ยังมีสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองนก ได้แก่อนุสัญญาไซเตส (CITES) เป็นข้อตกลงระหว่างประเทศในการควบคุมการค้าสัตว์ป่าและนกที่ใกล้สูญพันธุ์ โดยประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกในปี พ.ศ. 2526 และอนุสัญญาแรมซาร์ (RAMSAR) เป็นข้อตกลงความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำอันเป็น แหล่งอาศัยของนกน้ำ ประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกในปี พ.ศ. 2541 ทั้งนี้ได้เสนอควมจี้เสียน ในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย จ.พัทลุง ให้เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติแห่งแรกของประเทศไทย

เราจะร่วมกันอนุรักษ์นกและธรรมชาติได้อย่างไร

แม้ว่าจะเป็นสัตว์ที่ทำคุณประโยชน์ให้กับมนุษย์นานัปการ แต่ทุกวันนี้หลากหลายชนิดต้องประสบปัญหามากมายในการดำรงชีวิตให้อยู่รอด ไม่ว่าจะเป็นการขาดแคลนอาหาร สภาพอากาศ การต่อสู้กันเองหรือต้องตกเป็นเหยื่อของสัตว์อื่น ซึ่งมีผลให้นกบางส่วนต้องตายลงไปก่อนวัยอันควร แต่อัตราการสูญเสียดังกล่าวเหล่านี้ยังเป็นตัวเลขที่น้อยมากเมื่อเทียบกับความสูญเสียดังกล่าวที่เกิดจากฝีมือมนุษย์ ทั้งกระทำโดยตรงด้วยการล่าและการค้าหรือการกระทำ

ทางอ้อมในรูปแบบของการพัฒนาต่างๆ ที่ทำให้สภาพแวดล้อมและถิ่นอาศัยของนกต้องเปลี่ยนแปลงไป อันมีผลต่อการลดลงของประชากรนก

ดังนั้นทุกคนควรจะหันมาสนใจต่อการอนุรักษ์นกอย่างจริงจัง เพราะการกระทำเช่นนี้ไม่เพียงแต่จะช่วยนกให้มีชีวิตรอดเท่านั้น มนุษย์เองก็จะได้รับผลอันคุ้มค่านี้ด้วย เนื่องจากมนุษย์และนกต่างก็เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศที่ต้องพึ่งพาและ สัมพันธ์กัน ซึ่งหากส่วนใดส่วนหนึ่งขาดหายไปย่อมต้องส่งผลกระทบต่อส่วนที่เหลืออยู่อย่างแน่นอน

เราทุกคนสามารถช่วยกันอนุรักษ์นกได้โดยเริ่มจากการกระทำใกล้ตัว เช่น

- ทำบ้านของเราให้เป็นแหล่งอาศัยอันอบอุ่นและปลอดภัยสำหรับนก โดยปลูกพืชที่เป็นอาหารของนก เช่น ตะขบ มะละกอ มะแว้ง ตำลึง ฯลฯ เพื่อให้ นกได้เข้ามาอาศัยและกินอาหาร
- หากบ้านมีบริเวณกว้างขวาง อาจขุดสระน้ำเพื่อให้เป็นแหล่งน้ำของนก หรือดึงดูดให้นกเข้ามาอาศัย หากมีเนื้อที่จำกัด ก็สามารถชักจูงนกเข้ามาได้เช่นกัน โดยใช้วิธีวางกล้วยหรือมะละกอไว้สำหรับนกที่กินผลไม้เป็นอาหาร เช่น นกปรอด นำเมล็ดพืชใส่ ถาดเตรียมไว้ให้นกกระจอกหรือนกกระทาดื่มน้ำหรือนกนางแอ่น หากเป็นนกกินน้ำ

หวาน เช่นนกกินปลีก็ต้องปลูกไม้ดอก เช่น ชบาหรือพุทธรัง เพื่อให้นกมาดูดกินน้ำหวานจากเกสรดอกไม้ ทุกเช้าอาจวางกระถางหรืออ่างที่มีน้ำเต็มไว้หน้าบ้านเพื่อให้นกมาอาบเล่นหรือดื่มน้ำตลอดวัน เพียงแค่นี้เราก็ได้เห็นนกเข้ามาอาศัยอยู่ในบริเวณบ้านอย่างมีความสุข

- การสร้างรังเทียมให้นกเป็นอีกวิธีหนึ่งทีนอกจากจะดึงดูดให้นกเข้ามาอาศัย บริเวณบ้านแล้ว ยังเป็นการช่วยขยายพันธุ์นก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตเมืองที่นกไม่อาจหาต้นไม้หรือวัสดุในธรรมชาติสร้าง รังได้เพียงพอ การสร้างรังเทียมสามารถทำได้หลายรูปแบบและจากวัสดุหลายอย่าง อาจสร้างด้วยไม้ พลาสติก หรือกระดาษแข็งก็ได้ แต่ต้องคำนึงถึงความแข็งแรงและกันน้ำได้ด้วย แม้แต่เปลือกมะพร้าวที่เอาผลข้างในออกแล้ว ก็ยังสามารถนำมาแขวนเป็นรังเทียมได้ รูปแบบของรังเทียมส่วนใหญ่มักสร้างด้วยไม้เป็นทรงเหลี่ยมขนาดพอเหมาะกับนก ที่ต้องการ ด้านบนของรังต้องทำลาดลงเพื่อป้องกันน้ำฝนไหลเข้ารัง และมีช่องสำหรับให้นกเข้า ออก แต่ไม่ควรสร้างคอนให้นกเกาะที่รัง เพราะกระรอกอาจใช้ได้เข้าไปกินไข่ได้ การติดตั้งรังเทียมควรติดไว้ตามต้นไม้ ผนังหรือชายคาบ้านให้สูงประมาณ 2 เมตรขึ้นไป เพื่อป้องกันแมวหรือสุนัขมา

ทำอันตรายนกภายในรังหาวัสดุอ่อนนุ่มมารองเตรียมไว้ เช่น ขนนก เศษผ้า หรือเชื้อไม้

- การไม่นำนกมาเลี้ยงหรือบริโภครวมทั้งไม่ซื้อนกมาปล่อย ก็เป็นการช่วยอนุรักษ์นก เพราะตราบใดที่มีการเลี้ยงหรือซื้อนกในธรรมชาติ ก็จะต้องถูกจับมาขายมากขึ้น ดังนั้นหากต้องการชื่นชมนกควรหันมาดูนกในธรรมชาติ หรือใช้วิธีซักซักจนนกให้เข้ามาอาศัยในบริเวณบ้านดังที่กล่าวมาแล้วจะดีกว่า
- การเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มองค์กรเพื่อการอนุรักษ์นก เป็นการรวมพลังเพื่อช่วยสนับสนุนและเผยแพร่กิจกรรมเกี่ยวกับการดูนก ตลอดจนการอนุรักษ์นกและถิ่นอาศัยให้แพร่หลายไปสู่สาธารณะชนในวงกว้าง อันจะเป็นผลดีต่อความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมทางด้านการอนุรักษ์นกในระยะยาวส่งผลให้การอนุรักษ์นกมีความเข้มแข็งและมั่นคง เป็นพลังที่สามารถช่วยผลักดันให้มีการออกกฎหมายเพื่อปกป้องคุ้มครองนกและแหล่งอาศัยของนกได้ในที่สุด

ตัวอย่างนกที่กำลังถูกคุกคามและใกล้สูญพันธุ์

1. นกกระสาแดง

ชื่อสามัญ: นกกระสาแดง: Purple Heron

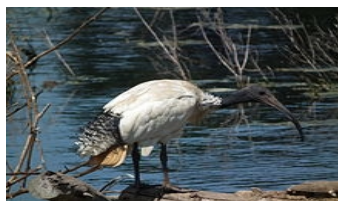
ชื่อวิทยาศาสตร์: Ardeapurpurea

ถิ่นอาศัย: แหล่งน้ำในที่ราบ

สถานภาพ: จัดให้เป็นนกที่ใกล้สูญพันธุ์

(Endangered) ไปจากประเทศไทย เนื่องจากลดจำนวนลงไปอย่างรวดเร็วจนเหลืออยู่ในธรรมชาติ น้อยมาก

2. นกช้อนหอยขาว

ชื่อสามัญ: นกช้อนหอยขาว (Black-headed Ibis)

ชื่อวิทยาศาสตร์: Threskiornis melanocephalus

ถิ่นอาศัย: แหล่งน้ำในที่ราบ

สถานภาพ: จัดให้เป็นนกที่ใกล้สูญพันธุ์

(Endangered) ไปจากประเทศไทย เนื่องจากลดจำนวนลงไปอย่างรวดเร็วจนเหลืออยู่ในธรรมชาติ น้อยมาก

3. นกตะกราม

ชื่อสามัญ: นกตะกราม (Greater Adjutant)

ชื่อวิทยาศาสตร์: Leptoptilos dubius

ถิ่นอาศัย: หนองบึง ทะเลสาบ แม่น้ำใหญ่ๆ ทุ่งนา ทุ่งหญ้าและป่าโปร่ง

สถานภาพ: จัดให้เป็นนกที่ใกล้สูญพันธุ์ (Critical Endangered) ไปจากประเทศไทยอย่างยิ่ง เนื่องจากมีจำนวนนกตะกราม เหลืออยู่ในธรรมชาติน้อยมาก

4.นกระสานวล

ชื่อสามัญ: นกระสานวล (Gray heron)

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Ardea cinerea*

ถิ่นอาศัย: หาดเลนชายทะเลป่าชายเลน หนองบึง ทะเลสาบทุ่งนาและบ่อเลี้ยงกุ้ง

สถานภาพ: จัดให้เป็นนกที่ใกล้สูญพันธุ์

(endangered) ไปจากประเทศไทย เนื่องจากในปัจจุบันไม่พบการสร้างรังวางไข่ ในประเทศไทย อีกแล้วและนกที่ย้ายถิ่นเข้ามา ก็ถูกล่าไปเป็นจำนวนมากทุกปี

5.นกกาบบัว

ชื่อสามัญ: นกกาบบัว Painted Stork

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Mycteria leucocephala*

ถิ่นอาศัย: พบอาศัยอยู่ในที่ราบต่ำในอินเดีย จีน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ รวมทั้งพม่า ไทย อินโดจีนจนถึงมลายู นกกาบบัวมักหากินเป็นฝูงเล็กๆ ตามหนองน้ำ

สถานภาพ: จัดให้เป็นนกที่ใกล้สูญพันธุ์

(Endangered) ไปจากประเทศไทย เนื่องจากลดจำนวนลงอย่างรวดเร็วจนเหลืออยู่ในธรรมชาติ น้อยมากอยู่ในข่ายเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์

6.นกระจาบทองหรือนกจาบทอง

ชื่อสามัญ: นกระจาบทองหรือนกจาบทอง

Asian Golden Weaver

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Ploceus hypoxanthus*

ถิ่นอาศัย: พบในประเทศกัมพูชา อินโดนีเซีย ลาว พม่า ไทย และเวียดนาม มีถิ่นอาศัยตามธรรมชาติในพื้นที่เขตร้อนและกึ่งเขตร้อนในพื้นที่ลุ่มน้ำท่วมถึง ทุ่งหญ้า หนองบึง และพื้นที่เกษตรกรรม

สถานภาพ: ปัจจุบันเป็นสปีชีส์ที่ถูกคุกคามและใกล้สูญพันธุ์ เพราะการทำลายถิ่นฐานธรรมชาติ นกระจาบทองเป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง พ.ศ. 2546 ตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535^[1]

อ้างอิง : คู่มือนกหมอบอุยส่ง เลขกุล นกเมืองไทย และหนังสือนกเมืองไทยเล่ม 5 รศ. โอภาส ของเขตต์ องค์กรสวนสัตว์

<http://www.zoothailand.org/animal>